

Näringsutskottets betänkande

1983/84:40

om exportfrämjande verksamhet (prop. 1983/84:100 delvis och prop. 1983/84:168)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1983/84:100 bilaga 5 (utrikesdepartementet) punkterna E 2 (exportfrämjande verksamhet) och E 3 (exportkreditnämnden),

dels proposition 1983/84:168 om exportfrämjande verksamhet,

dels åtta motioner som har väckts med anledning av den sistnämnda propositionen,

dels – helt eller delvis – åtta motioner från allmänna motionstiden år 1984 om exportfrämjande verksamhet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län och kommunstyrelsen i Jönköpings kommun gemensamt samt Sveriges arkitekters riksförbund har ingivit skrivelser i ärendet.

Sammanfattning

Utskottet godtar regeringens förslag till anslag för exportfrämjande verksamhet och till ramar och regler för exportkreditgarantivning nästa budgetår. Den särskilda prioritering som Sveriges exportråd enligt regeringsförslagen skall ge åt exportfrämjande insatser för små och medelstora företag, underleverantörsföretag, bygg- och energisektorer och tjänsteexport ansluter sig utskottet också till. Motionsyrkanden (m) av innebörd att Exportrådets verksamhet inte skall detaljstyras på det sätt regeringen föreslår avstyrks. En viss styrning behövs för att statsmakternas prioriteringar skall få genomslag i verksamheten, anser utskottet. Reservationer har avgetts på denna punkt (m) och vidare till förmån för motionsyrkanden om ökad uppmärksamhet åt utbildningsfrågorna (fp), om avveckling av fartygskreditnämnden (m) och om ytterligare anpassning av exportfrämjandet till de små och medelstora företagens speciella behov (fp). En rad motionsyrkanden om exportfrämjandet inom byggsektorn bör enligt utskottets mening inte föranleda något särskilt uttalande av riksdagen.

Proposition 1983/84:100

Förslag

Under angivna punkter i proposition 1983/84:100 bilaga 5 (utrikesdepartementet) föreslår regeringen:

E 2. Exportfrämjande verksamhet (s. 125–135)

att riksdagen

1. till Exportfrämjande verksamhet för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 202 660 000 kr.,

2. bemyndigar regeringen att medge att utfästelser om stöd till svensk projektexport får lämnas till ett belopp av högst 35 000 000 kr.

E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa förluster

(s. 136–144)

att riksdagen

1. medger att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkrediter till ett belopp av högst 70 000 milj. kr., varav 17 000 milj. kr. reserveras för garantigivning vid särskilt samhällsintresse och för garantigivning vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, samt bemyndigar regeringen att överföra ytterligare 5 000 milj. kr. för sådan garantigivning om så anses erforderligt,

2. godkänner att den rörliga kredit i riksgäldskontoret, som ställts till EKN:s förfogande för att vid behov användas för utbetalning av ersättningar för förluster från garantiverksamheten enligt de riktlinjer som föredragande statsrådet tidigare har förordat, höjs med 500 milj. kr. till 2 700 milj. kr.,

3. till Exportkreditnämnden, täckande av vissa förluster för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr. för vissa förluster som uppstår vid garantigivning enligt de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat.

Förslagens innebörd

Ett anslag om 202,7 milj. kr. föreslås för den exportfrämjande verksamhet som administreras och utövas av Exportrådet och den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen, dvs. handelssekreterarna och de handelskamrar i utlandet som har samarbetsavtal med rådet. Bland förslagen till nya eller utökade insatser i exportfrämjandet ingår att Exportrådets roll som projektbevakare åt näringslivet skall stärkas. Speciellt avses detta gälla bevakning av projekt som finansieras av internationella finansieringsorganisationer. En teknisk exportservice föreslås byggas upp vid Exportrådet. För stöd till svensk projektexport föreslås ett nytt system, konstruerat som ett garantistöd som utbetalas enbart när ett projekt inte leder till kontrakt. Undantag skall i detta avseende i vissa fall kunna göras för små och

medelstora företag. Garantin föreslås få täcka högst en tredjedel av redovisade kostnader. Också här skall finnas en möjlighet till undantag som medger stöd upp till 50 %. Stödet föreslås bli koncentrerat till marknader med betalningsförmåga och i större utsträckning än tidigare inriktas på projekt som finansieras av Världsbanken eller andra multilateralt finansierade biståndsorgan. Ramen för garantiutfästelser föreslås bli 35 milj. kr.

Förslagen rörande exportkreditnämnden innebär oförändrad ram för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit men en höjning av exportkreditnämndens rörliga kredit i riksgäldskontoret med 500 milj. kr.

Vissa riktlinjer föreslås för den fortsatta garantigivningen. Ramen för s. k. s/u-garantier – se punkt E 3 moment 1 – bör sålunda utnyttjas framför allt för stora projekt med en relativt god riskbild. Viktiga kriterier bör vara långsiktigt marknadsintresse och introduktion av nya produkter. De sammanlagda åtagandena för enskilda länder bör inte överstiga 10–15 % av totalengagemanget. Regeringen föreslås dock när speciella skäl föreligger kunna besluta om undantag från denna regel. I fråga om garantigivning till vissa för svensk export betydelsefulla länder med betalningsproblem som bedöms vara av mera tillfällig art skall enligt regeringsbeslut den 22 juni 1983 de av riksdagen godkända principerna för garantigivningen och EKN:s synpunkter rörande tillämpningen av dessa utgöra underlag för nämndens verksamhet. Innebörden härav är att viss fortsatt kreditgivning till sådana länder kan ske om problemen kan bedömas vara av i huvudsak övergående natur och erforderliga interna och externa åtgärder samtidigt vidtas för lösande av dessa problem.

I propositionen understryks behovet av resultatförbättrande åtgärder för att de ökade förlustriskerna i garantiverksamheten skall kunna mötas av EKN. Bland möjliga åtgärder nämns ökad riskdelning bl. a. genom globalavtal, dvs. avtal genom vilka exportören förbinder sig att ansöka om garanti för i princip hela sin export. Också möjligheterna till en ökning av återförsäkringarna och till ökad effektivitet i återvinningsarbetet bör enligt propositionen tas till vara.

Proposition 1983/84:168

Förslag

Regeringen föreslår – efter föredragning av statsrådet Mats Hellström – att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om ändrade riktlinjer för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk exportkredit.

Vidare bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om

1. insatser för att främja små och medelstora företags export,
2. insatser för att främja export från bygg- och energisektorn och
3. tjänstexport från den kommunala och landstingskommunala sektorn.

Huvudsakligt innehåll

I propositionen redovisas åtgärder som syftar till att främja en ökad export från små och medelstora företag. Sveriges exportråd föreslås få ökade medel för det särskilda s. k. småföretagsprogrammet. Behovet av ökat samarbete mellan berörda instanser understryks. Vidare ges Exportrådet ökade medel för att särskilt främja export inom byggsektorn inkl. trähussektorn samt energisektorn inom ramen för Svensk bygg- och energiexport, ett organ som föreslås bli knutet till Exportrådet.

Den kommunala och landstingskommunala sektorns export av tjänster föreslås främjas. Sveriges exportråd ges ansvaret för ett särskilt utvecklingsprogram för denna tjänsteexport.

Motionerna

De motioner som har väckts *med anledning av proposition 1983/84:168* och behandlas här är följande:

1983/84:2799 av Bengt Kronblad m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till pilotprojekt för byggexport enligt de intentioner som redovisas i motionen,

1983/84:2800 av Nils Nordh m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att det nybildade Svensk bygg- och energiexport placeras i Jönköping,

1983/84:2801 av Sten Svensson (m) och Nic Grönvall (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till effektiviserad handläggningsordning för fartygskreditgarantier och exportkreditfinansiering i enlighet med vad som anförts i motionen,

1983/84:2802 av Birger Rosqvist m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen uttalar att exportfrämjande insatser för trähussektorn bör utgå i enlighet med vad som anförts i motionen,

1983/84:2803 av Björn Molin m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om

1. exportmöjligheter och exportfrämjande för små och medelstora företag,
2. exportutbildning,
3. exportkreditgarantier och exportkrediter,

1983/84:2804 av Rune Rydén m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att som allmän riktlinje för statens anslag till Sveriges exportråd bör gälla att anslagen skall lämnas under generellt angivet ansvar för rådet och att närmare beslut om prioritering och specifik användning skall fattas av rådets styrelse och ej av regeringen,

1983/84:2805 av Jan Hyttring m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär initiativ innebärande att Exportrådet ges i uppdrag att i samverkan mellan svenskt näringsliv och turistorganisationerna initiera en mera offensiv internationell marknadsföring av svensk turism,

1983/84:2806 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om svensk exportfrämjande verksamhet.

De motioner från allmänna motionstiden som behandlas här är följande:

1983/84:559 av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m), såvitt avser hemställan (3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av exportservicen till nystartade mindre företag,

1983/84:688 av Arne Fransson (c), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen skyndsamt vidtar sådana åtgärder att exportstöd kan utgå även om villkoret om tre samverkande företag inte uppfyllts,

1983/84:851 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), såvitt avser hemställan (3 delvis) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om --- export,

1983/84:1079 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), såvitt avser hemställan (4) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om de exportfrämjande åtgärdernas anpassning till de mindre företagens situation,

1983/84:1308 av Arne Fransson (c) och Karin Andersson (c), vari hemställs att riksdagen uttalar att vid den effektiviserade bevakning av u-landsmarknaderna som syftar till att Sverige får en ökad andel av desamma, bevakning sker också av de mindre och medelstora företagen i enlighet med vad som anförs i motionen,

1983/84:1315 av Marianne Karlsson (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ökade ansträngningar bör göras för att stärka utvecklingen av nya och bättre byggexportprodukter,

1983/84:1318 av Per-Richard Molén (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om viss regionalisering av Sveriges exportråds verksamhet,

1983/84:1877 av Bertil Danielsson (m) och Ingvar Eriksson (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om ökad exportservice till trädgårdsnärigen.

Yrkande 3 i motion 1983/84:851 gäller i övrigt frihandel och avses i den delen bli behandlat under riksmötet 1984/85.

Uppgifter i anslutning till vissa motioner

Beskattning av lön vid utlandstjänstgöring, m. m.

Fysisk person som är bosatt i Sverige är i princip skattskyldig i Sverige för all inkomst oavsett varifrån den härrör. Under vissa förutsättningar görs undantag från denna huvudregel för person som arbetar utomlands och som således i stället får betala skatt i det land där arbetet utförs. Reglerna framgår av 54 § första stycket h) kommunalskattelagen (1928:370). Den grundläggande förutsättningen är att anställningen och vistelsen i utlandet varar minst ett år. Denna regel, den s. k. ettårsregeln, är tillämplig för anställda i enskild tjänst. Offentligt anställda har undantagits. Anledningen är att en stat enligt internationell praxis får beskatta sina egna anställda oavsett var arbetet utförs. Även från denna praxis finns dock undantag avseende arbete som utförs i samband med rörelse.

I promemorian (Ds Fi 1984:6) Beskattning av lön vid utlandstjänstgöring föreslås att den nuvarande ettårsgränsen skall ändras till sex månader såvitt avser tjänstgöring i ett och samma land utanför Norden. Statsanställda och kommunalt anställda föreslås också i fortsättningen vara undantagna. Promemorian remissbehandlas f. n. Tjänsteexportutredningen (H 1982:07) föreslår i sitt slutbetänkande, som avges i slutet av maj 1984, vissa ytterligare lättnader i beskattningsreglerna. För att onödiga hinder skall undanröjas och en enhetlig tillämpning för arbete utomlands skapas bör, anför utredningen vidare, en total översyn av de regler som gäller för utlandsarbete övervägas.

I proposition 1983/84:168 nämner föredragande statsrådet att ettårsregeln f. n. är föremål för översyn inom regeringskansliet. I vad mån det är möjligt att likställa förvaltning med ett företag när det gäller beskattning av arbete i utlandet får bedömas i samband med denna översyn, säger han.

1983 års folkbokföringskommitté (Fi 1983:04) skall enligt sina direktiv (dir. 1983:28) pröva bl. a. möjligheterna att ge ett uttryck för bosättningsbegreppet i lagtextform så att klara och fasta gränser fastställs. Därmed skulle undvikas att de närmare bestämningarna av bosättningsbegreppet överlämnades till rättspraxis såsom nu är fallet. Vidare skall utredningen pröva om ett enhetligt bosättningsbegrepp kan skapas som kan tillämpas på skilda rättsområden, t. ex. beskattnings-, socialförsäkrings-, sjukvårds- och barnbidragsområdena.

Organisationen för statligt stöd till varv och rederier

Statligt stöd till varv och rederier utgår i form av garantier, räntestöd, lån (inkl. avskrivningslån) samt stöd grundat på inlevererad sjömansskatt. De statliga stödåtgärderna administreras av ett tiotal olika organ. Bland myndigheterna är främst fartygskreditnämnden (FKN), riksgäldskontoret (RGK), statens lånenämnd för den mindre skeppsfarten och nämnden för rederistöd. Kammarkollegiet och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

medverkar vid utbetalning och förvaltning av stödmedel. Vid sidan av de statliga institutionerna kan nämnas AB Svensk Exportkredit (SEK) och Svenska skeppshypotekskassan, vilka f. n. svarar för all finansiering av statssubventionerade krediter med statlig garanti.

Mellan FKN, RGK, SEK och Skeppshypotekskassan föreligger ett nära funktionellt samband vid handläggning av ärenden om kreditgarantier och räntestöd. FKN och RGK beslutar om garanti kan utgå. Arbetsfördelningen mellan dem i garantiärenden är den att FKN bedömer ärendena från ekonomisk synpunkt och sysselsättningssynpunkt, medan RGK framför allt bevakar att villkoren för de lån som skall garanteras är godtagbara från statens synpunkt och att erforderliga säkerheter finns. FKN beslutar om garantiutfästelse, RGK om utfärdande av den slutliga garantin. Beslut om statlig räntesubvention vid svenska redares beställningar vid svenskt varv fattas av FKN. Motsvarande räntestöd vid fartygsexport beslutas av SEK. SEK och Skeppshypotekskassan svarar för finansieringen av de statsgaranterade lånen.

Mot bakgrund av dels stödverksamhetens omfattning och organisation, dels att viss kritik har riktats mot handläggningen av stödärenden har riksdagens revisorer granskat fartygskreditnämndens roll i denna stödverksamhet. Granskningen har inriktats på tre huvudområden. Ett av dessa är de institutionella formerna för stödverksamheten. I rapporten (1983/84:5) Nämnden för fartygskreditgarantier föreslås på denna punkt att organisationsformen för stöd till varv och rederier skall ses över inför statsmakternas kommande beslut om stödets fortsatta inriktning. Målet för en sådan översyn bör, sägs det i rapporten, bl. a. vara att besluten i stödärendena samlas till en myndighet. Vid denna översyn bör också prövas om det behövs skilda statliga garantisystem för fartygskrediter och för exportkrediter avseende fartyg.

Rapporten remissbehandlas f. n. Revisorernas slutliga behandling av frågan kan väntas äga rum under hösten 1984.

Sammanfattning av vissa allmänna synpunkter

Proposition 1983/84:168

Som bakgrund till förslagen i proposition 1983/84:168 redogörs inledningsvis för den svenska ekonomins stora utlandsberocnde och betydelsen härav. Härefter beskrivs bl. a. hur strukturförändringar och konjunkturella förändringar i världsekonomin har lett fram till en allvarlig obalans i den svenska utrikeshandeln. En återställd balans i utrikesaffärerna, sägs det i propositionen, har varit ett av de viktigaste målen i regeringens krispolitik. Utan den skulle centrala sysselsättnings- och välfärds mål komma att hotas. Devalveringen hösten 1982 bidrog väsentligt till att den svenska exportutvecklingen snabbt förbättrades. Trots den positiva utvecklingen har emellertid landet inte förts tillbaka till ett tillstånd präglad av långsiktig strukturell balans i

utrikesaffärerna. Detta är ett centralt mål för den ekonomiska politiken. 1983 års stora överskott i varuhandeln måste därför, sägs det i propositionen, inte bara bibehållas utan ytterligare öka.

Marknadsmöjligheterna för en fortsatt exportoffensiv finns enligt propositionen sannolikt också i fortsättningen på Sveriges traditionella närmarknader inom OECD-området inkl. USA och Japan, men också i vissa statshandelsländer och, framför allt, i vissa utvecklingsländer. Där finns på sikt de stora efterfrågeökningarna och där bör kommersiella och ekonomiska kontakter byggas upp så att svensk industri kan få ett verkligt brett underlag för en fortsatt expansion. Det är i detta perspektiv som samhällets exportfrämjande insatser enligt propositionen i första hand bör ses.

De statliga insatserna kan, sägs det vidare, aldrig ersätta en effektiv marknadsföring och en konkurrenskraftig produkt. Men de behövs därför att det ofta krävs ett samspel mellan företag, exportfrämjande åtgärder och utlandsrepresentation när nya marknader skall bearbetas och nya affärsförbindelser skapas.

Härefter övergår föredragande statsrådet till att teckna riktlinjerna i stort för exportfrämjandet. Det är nödvändigt att arbeta med en kombination av bredd och djup. De stora och traditionella exportföretagen har egna resurser och kunskaper men ges fortfarande ett väsentligt stöd av samhället, bl. a. när det gäller exportkrediter. De små och medelstora företagen har en betydande exportpotential. För dessa företag måste särskilda insatser av generell natur sättas in. Tjänstexporten är vidare en tillväxtsektor av väsentlig betydelse. Behoven hos de tjänsteexporterande företagen måste uppmärksammas. Särskilda sektorinriktade insatser är också motiverade inom två viktiga framtida exportsektorer, nämligen byggsektorn och energitekniksektorn. Ett motsvarande program för tjänsteexporten aviseras i propositionen.

Exportfrämjandet måste ske i sådana former att arbetet på alla nivåer kan ske i samverkan, understryker föredragande statsrådet slutligen i den inledande delen av propositionen.

Vissa motioner

I några av de motioner som behandlas här utvecklas vissa allmänna synpunkter på exportfrämjandet.

Moderata samlingspartiets grundläggande syn i ämnet förs fram i två motioner, 1983/84:851 som rör näringspolitiken i stort och 1983/84:2806 som har väckts med anledning av proposition 1983/84:168. Det är väsentligt, sägs det i den förstnämnda, att goda förutsättningar skapas för svenskt näringslivs export. Export får emellertid inte bli till ett självändamål. Export och import bör avspegla olika länders relativa fördelar vid produktion av olika slags varor och tjänster. Ett stort antal länder i världen har beklagligtvis ensidigt koncentrerat sig på att främja exporten och minska importen. I flera internationella sammanhang har nationer verkat för en begränsning av

exportstödet. Tyvärr kan dock konstateras att sådant stöd fortfarande är vanligt förekommande i olika former.

Ett ensidigt avskaffande av exportstödet skulle emellertid ge upphov till stora negativa konsekvenser för svenskt näringsliv, säger motionärerna. Utan detta stöd skulle svenska företag tappa betydande marknadsandelar i utlandet. Intill dess stöd av detta slag allmänt har avskaffats finns det därför anledning att bibehålla svenskt exportstöd. Även om de exportfrämjande åtgärderna är betydelsefulla, kan de emellertid aldrig vara något annat än ett komplement till en god ekonomisk politik och gynnsamma villkor för företagen, understryks i motion 1983/84:2806 (m).

När det gäller riktlinjerna i stort för exportfrämjandet föreslås i motion 1983/84:851 (m) att de statliga exportfrämjande insatserna samlas till färre organ. De regionala utvecklingsfondernas exportsäljbolag bör avvecklas. Den exportfrämjande verksamheten bör i större utsträckning kunna bedrivas genom bankkontakter och näringslivets egna organisationer. Viktigare än att exportstödet utökas är att exporthämmande regleringar, t. ex. valutaregleringen, undanröjs. Åtgärder måste vidtas för att underlätta för svensk personal att tjänstgöra utomlands. Bl. a. måste ett enhetligt bosättningsbegrepp och ett likformigt beskattningssystem införas.

Ytterligare förslag av övergripande karaktär framförs av moderata samlingspartiet i motion 1983/84:2806. Där anförs att en politisk detaljstyrning motverkar att medlen för exportfrämjandet får en effektiv användning. Det är en allvarlig svaghet i propositionen om exportfrämjande verksamhet att regeringen föreslår förändringar som har karaktär av sådan detaljreglering. Enligt motionärerna bör synpunkter och förslag i de utredningar som har legat till grund för förslagen i propositionen utan egna kommentarer från regering och riksdag överlämnas till Sveriges exportråd. Rådet föreslås självt få bedöma vilka delar av dessa utredningar som föranleder omfördelningar av befintliga anslag. Motionärerna gör dock själva en prioritering – de säger sig utgå från att Exportrådet även fortsättningsvis ägnar stor uppmärksamhet åt att ge service och stöd åt de små och medelstora företag som ännu inte har byggt upp en egen kunskap om exportverksamhet och att Exportrådet beaktar olika förslag som syftar härtill. Som ett led i detta anser motionärerna det positivt att möjligheter till finansiering under medverkan av exportkreditnämnden utökas.

Även folkpartiet har i olika motioner utvecklat mera övergripande synpunkter på exportfrämjandet. Att bevara och utveckla frihandeln måste vara en av hörnstenarna i vår näringspolitik, sägs det i motion 1983/84:1079. De exportfrämjande insatserna är ett viktigt led i industripolitiken. De statliga medel som satsas för att stimulera exporten måste anpassas särskilt till mindre företag. Ett eget engagemang i företaget är vidare en förutsättning för en lyckad exportsatsning. Näringslivets egna organisationer bör i större utsträckning än nu användas för information och samarbete.

Också i motion 1983/84:2803 framhåller folkpartiet att exportfrämjandet

är en viktig nationell angelägenhet. Man understryker betydelsen av att de statliga insatserna för export av varor och tjänster samordnas. Frihandel nämns som en förutsättning för att svensk export skall vinna fortsatta framgångar. Sverige bör på alla sätt motverka protektionistiska tendenser och införandet av nya handelshinder. Därför bör t. ex. andelen inhemska komponenter i svenska exportprodukter inte påverka exportstödet och exportkreditnämndens beslut om förlusttäckningsgrad. Liksom i motion 1983/84:851 (m) berörs vissa skattefrågor vid tjänstgöring utomlands. Motionärerna konstaterar att dessa frågor enligt propositionen utreds och understryker betydelsen härav.

Utskottet

Utskottet diskuterar i det följande först vissa riktlinjer för exportfrämjandet. Därefter tar utskottet ställning till den ekonomiska ram som föreslås för exportfrämjandet till den del detta administreras och utövas av Sveriges exportråd. De särskilda insatser som föreslås inom denna ram för resp. små och medelstora företag, bygg- och energisektorerna och tjänsteexport behandlas i var sitt avsnitt liksom vissa utbildningsfrågor. Slutligen tar utskottet upp exportkreditfrågor, varvid bl. a. anslagsfrågor med anknytning till exportkreditnämndens verksamhet behandlas.

Allmänna synpunkter

Utskottet delar regeringens grundläggande uppfattning att ett visst statligt stöd behövs som komplement till företagens egna ansträngningar i arbetet på att öka den svenska exporten. Därigenom kan både ett bättre resultat uppnås totalt sett och resultat nås snabbare. De statliga insatserna kan aldrig ersätta konkurrenskraftiga produkter och en effektiv marknadsföring av dessa. Men i en väl fungerande samverkan med näringslivet kan de hjälpa till att undanröja de speciella svårigheter som exportföretagen möter på utlandsmarknaderna. Utskottet understryker det som sägs i proposition 1983/84:168 om behovet av samverkan både mellan de exportfrämjande organen och näringslivet och mellan de instanser som arbetar med exportfrämjandet. Härigenom förbättras möjligheterna att nå ett gott resultat i de gemensamma ansträngningarna.

Yrkanden av mera övergripande art rörande exportfrämjandet framförs i två motioner från moderata samlingspartiet, 1983/84:851 och 1983/84:2806. Innebörden är att de exportfrämjande insatserna bör koncentreras, att näringslivets organisationer i högre grad bör engageras i arbetet, att exporthämmande regleringar bör undanröjas och att någon detaljreglering av Exportrådets verksamhet av det slag som föreslås i proposition 1983/84:168 inte bör ske. Det bör ankomma på Exportrådet att självt prioritera sina insatser på grundval av den kompetens och det marknadskunnande som

rådet besitter. Ett liknande resonemang förs i motion 1983/84:2804 (m), vari påyrkas att anslagen till Exportrådet skall lämnas under så generellt ansvar som möjligt. I var och en av de tre motioner som nu har refererats önskas ett uttalande av riksdagen av den innebörd som motionärerna anger.

Utskottet konstaterar att Sveriges exportråd har det övergripande ansvaret när det gäller exportfrämjande åtgärder som finansieras med statliga medel. Utifrån detta synsätt bör, som nyss har påpekats, en nära samverkan mellan olika statliga organ och med näringslivets egna organisationer vara en grundläggande riktlinje i den exportfrämjande verksamheten. Genom att effektivt samverka kan många aktörer som arbetar för samma mål åstadkomma ett lika gott resultat som en koncentrerad organisation skulle kunna. Utskottet finner mot denna bakgrund ingen anledning förorda att en större organisatorisk koncentration eller eljest annan arbetsfördelning genomdrivs i enlighet med önskemålen i motion 1983/84:851 (m).

Vad gäller regionala exportsäljbolag noterar utskottet vad som sägs i proposition 1983/84:168 (s. 15) om att ytterligare medel för sådan verksamhet inte bör anvisas. Till grund härför ligger en bedömning att resultatet av befintliga säljbolags verksamhet inte kan sägas stå i rimlig proportion till nedlagda kostnader. Att dessa skall avvecklas bör dock riksdagen inte uttala. I vad avser frågan om detaljerade riktlinjer för exportfrämjandet anser utskottet att sådana riktlinjer i viss utsträckning är motiverade för att prioriteringar som har legat till grund för den statliga medelsanvisningen säkert skall få genomslag i arbetet. Utskottet vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att antalet anslag och anslagsspecificeringar har minskats under de senaste åren. Utskottet uppmärksammar ytterligare vad som i proposition 1983/84:168 (s. 12) sägs om att Exportrådet fortlöpande bör anpassa sin verksamhet efter näringslivets behov. Den avvägning mellan styrning av och flexibilitet för Exportrådet i dess exportfrämjande verksamhet som ligger i regeringens nu aktuella förslag finner utskottet lämplig. Med det sagda avstyrker utskottet motion 1983/84:851 (m) i nu berörda avseenden liksom motionerna 1983/84:2804 (m) och 1983/84:2806 (m).

När det gäller vissa resonemang i motionerna 1983/84:851 (m) och 1983/84:2803 (fp) om skattefrågor för personer i utlandstjänst och behovet av ett enhetligt bosättningsbegrepp hänvisar utskottet till den redogörelse för vissa sakförhållanden på detta område som har lämnats i det föregående (s. 6). Eftersom utredningar och överväganden i dessa ämnen pågår finner utskottet det inte motiverat att riksdagen gör något uttalande med anknytning till motionerna i dessa delar.

Utskottet kommenterar i andra avsnitt en del av de övriga synpunkter i folkpartimotionerna 1983/84:1079 och 1983/84:2803 som har återgetts i det föregående (s. 9 f.).

Anslag till exportfrämjande verksamhet

Regeringen föreslår i budgetpropositionen (bilaga 5 punkt E 2) ett anslag av 202 660 000 kr. till exportfrämjande verksamhet. Utskottet noterar att det föreslagna anslagsbeloppet är 38 milj. kr. – eller ca 24 % – högre än under innevarande budgetår. Jämfört med budgetåret 1982/83 innebär det en viss real höjning.

I regeringens förslag ligger flera förändringar i fråga om verksamhetens inriktning, framför allt omprioriteringar till förmån för små och medelstora företag samt bygg- och energisektorerna. En del av dessa förändringar presenteras i budgetpropositionen (se s. 2 i detta betänkande). För andra har riktlinjerna dragits upp först senare, i proposition 1983/84:168 om exportfrämjande verksamhet (se de båda följande avsnitten).

Regeringens förslag till medelsanvisning för exportfrämjande verksamhet tillstyrks av utskottet. Utskottet har inte heller något att erinra mot förslagen till ny eller utvidgad verksamhet på några punkter. En förstärkt projektbcvakning enligt regeringens förslag torde t. ex. vara ett verksamt medel i försöken att vinna nya exportmarknader för svensk industri. Den föreslagna övergången till ett garantisystem för det särskilda stödet till svensk projektexport synes också vara väl motiverad. De nya riktlinjerna för detta stöd tillstyrks liksom förslaget att regeringen skall få ett bemyndigande att medge utfästelser om sådant stöd inom en ram av 35 milj. kr.

Två motionsyrkanden har anknytning till det nu behandlade anslaget.

I motion 1983/84:1877 (m) konstateras att det främst är industriprodukter som har kunnat avsättas på export och att tyngdpunkten i de satsningar som görs för att exporten skall främjas också ligger på sådana produkter. För obearbetade produkter, som t. ex. trädgårdsprodukter, är det däremot enligt motionärerna svårt att få hjälp med marknadsföringen utomlands. Dessa produkter skulle dock, med viss hjälp i inledningsskedet, kunna hävda sig väl på den internationella marknaden. Inom anslagsramen om 1 milj. kr. för den tekniska exportservice som enligt regeringens förslag skall inledas vid Exportrådet borde exportfrämjande insatser kunna göras för denna produktgrupp, sägs det i motionen. Riksdagen föreslås göra ett uttalande av denna innebörd.

Utskottet finner det vällovligt att ansträngningar görs för att också trädgårdsnäringsens produkter skall få avsättning utomlands. Några hinder i princip för medverkan från Exportrådets sida i detta arbete torde inte föreligga, förutsatt att exportprojekten och sättet att organisera insatserna uppfyller de krav som ställs för att stöd skall kunna ges. Utskottet vill i sammanhanget påpeka att den föreslagna tekniska exportservicen vid Exportrådet i första hand torde komma att omfatta andra former av stöd än det som motionärerna avser. Mot bakgrund av det nu sagda anser utskottet att något sådant uttalande av riksdagen som motionärerna förordar inte är påkallat.

Den andra i det här sammanhanget aktuella motionen, 1983/84:1308 (c), refererar till propositionens förslag om förstärkt projektbevakning. Denna förstärkning är, enligt vad som sägs i motionen, angelägen inte minst mot bakgrund av FN:s upphandling och den betydande marknadspotential som för svensk industri ligger i denna upphandling. Det är emellertid, anser motionärerna, viktigt att vid projektbevakningen inte bara de större företagen blir föremål för intresse. Också de små och medelstora företagens möjligheter bör bevakas. Detta borde riksdagen ge regeringen till känna.

På flera ställen både i den berörda delen av budgetpropositionen och i proposition 1983/84:168 nämns att en intensifierad projektbevakning är angelägen. En medelsförstärkning föreslås för att ökad projektbevakning från Exportrådets sida skall bli möjlig när det gäller projekt finansierade av internationella finansieringsorganisationer, t. ex. sådana som motionärerna talar om. Utskottet betraktar det som naturligt att små och medelstora företags intresse av att få erbjuda sina tjänster i sådana sammanhang därvid beaktas i lika mån som större företags, förutsatt att projekten till sin art och omfattning är sådana att mindre företag kan komma i fråga. Även i samband med större projekt som små och medelstora företag inte själva kan ansvara för kan leveranser från sådana företag ingå som viktiga delar. Utskottet uppmärksammar i detta sammanhang vad som sägs i proposition 1983/84:168 (s. 26) om beloppsgränsen för sådana kontrakt för vilka projektexportstöd skall kunna utgå. En sänkning har föreslagits men avvisas i propositionen. Föredragande statsrådet anför dock i denna fråga att det redan nu finns möjlighet att göra undantag från den fastlagda gränsen på 15 milj. kr. och att denna flexibilitet bör bibehållas.

Med det nu sagda anser utskottet motion 1983/84:1308 (c) besvarad. Någon framställning till regeringen med anledning av denna motion synes inte motiverad.

Exportfrämjande stöd till små och medelstora företag

De aktiviteter inom ramen för den statliga exportfrämjande verksamheten som är speciellt inriktade på små och medelstora företag är föremål för särskilda överväganden i proposition 1983/84:168. Det sker mot bakgrund bl. a. av vad utredningen om exportfrämjande stöd till små och medelstora företag har föreslagit. Regeringens förslag (prop. s. 10–16) innebär sammanfattningsvis att medelstilldelningen till Exportrådets särskilda småföretagsprogram ökas och att ett särskilt underleverantörsprogram skall inledas. Exportrådets centrala roll inom exportfrämjandet understryks men också dess skyldighet att ta initiativ till fördjupat samarbete med andra instanser som arbetar med exportfrågor. Arbetsfördelningen i stort mellan dessa instanser förblir enligt förslaget oförändrad. Vidare redovisas olika möjligheter till finansiering av riskfyllda marknadsinvesteringar. Bl. a. skall

Sveriges Investeringsbank AB kunna engageras.

I motion 1983/84:2803 (fp) uttrycks tillfredsställelse över att regeringen fullföljer den satsning på exportfrämjande verksamhet som riksdagen beslöt om åren 1981 och 1982. Motionärerna ansluter sig i stort till propositionens förslag när det gäller ökade insatser för de små och medelstora företagen men framför som tillägg förslaget att handelssekreterarna och utlandsmyndigheterna i något större utsträckning än i dag skall kunna göra preliminära marknadsanalyser som debiteras först när företaget har kommit in på marknaden. Initialkostnaden för marknadsinträde skulle då belasta företagen först när de har etablerat sig som exportörer. Motionärerna vill att riksdagen i ett uttalande till regeringen skall ansluta sig till vad som anförs i motionen om exportmöjligheter och exportfrämjande för små och medelstora företag.

I ytterligare en folktopmotion, 1983/84:1079, påyrkas ett uttalande av riksdagen av innebörd att de exportfrämjande åtgärderna måste anpassas till de mindre företagens behov. Det gäller t. ex. bestämmelserna för exportkreditstöd, utbildningsåtgärder och hjälp med monstrar på mässor och utställningar. Ett liknande resonemang förs i motion 1983/84:559 (m). Motionärerna anser att en total översyn av exportservicen är nödvändig. Den skulle ge svar bl. a. på frågorna vilka svårigheter företagen upplever som mest besvärande och på vilken nivå och av vem servicen skall lämnas.

Utskottet har ingen från regeringen skiljaktig uppfattning i de frågor som diskuteras under rubriken Små och medelstora företag i proposition 1983/84:168. Många av de mindre företagen har goda förutsättningar att komma in på exportmarknaderna men de har, som framhålls i propositionen, särskilda svårigheter speciellt i inledningsskedet. Ökade insatser till stöd för de mindre företagens, däribland underleverantörsföretagens, export synes därför vara väl motiverade.

Flera av de motionsyrkanden som har refererats i det föregående berör vad som utgör själva grunden för och syftet med propositionens förslag i denna del. De mindre företagen har speciella behov på exportområdet, och åtgärder måste vidtas för att tillgodose dessa. Till grund för förslagen har legat ett omfattande utredningsarbete inriktat på bl. a. just det som efterlyses i en av motionerna, nämligen en kartläggning av de små företagens särskilda problem i samband med marknadsföringen utomlands. Regeringen ger med sina förslag ramarna för förstärkta exportfrämjande insatser till dessa företags hjälp men avstår från detaljerade anvisningar. Tvärtom sägs i propositionen (s. 12) att den anpassning till näringslivets behov som kan behöva göras liksom hittills får beslutas av Exportrådet. Utskottet understryker vikten av att en sådan anpassning av verksamheten efter de faktiska behoven fortlöpande sker.

Enligt utskottets mening är de nu berörda önskemålen i motionerna 1983/84:559 (m) och 1983/84:1079 (fp) tillgodosedda genom förslagen i proposition 1983/84:168 rörande Exportrådets fortsatta arbete till stöd för de

små och medelstora företagens exportansträngningar. Några särskilda uttalanden i den riktning som föreslås i motionerna anser utskottet därför inte vara erforderliga.

Ett påpekande i motion 1983/84:1079 (fp) att ett aktivt engagemang från företagets sida är en förutsättning för en lyckad exportsatsning och att näringslivets egna organisationer i större utsträckning än nu bör användas för information och samarbete bör, anser utskottet, inte heller föranleda något särskilt uttalande från riksdagens sida. Vikten av ett sådant engagemang understryks på flera håll i proposition 1983/84:168. Vad slutligen gäller förslaget i motion 1983/84:2803 (fp) om efterdebitering av kostnader för preliminära marknadsanalyser är det enligt vad utskottet har inhämtat redan nu möjligt för handelssekreterarna att efter eget bedömande förfara på det sätt motionärerna önskar. Inte heller i denna fråga torde riksdagen därför ha anledning att göra något särskilt uttalande.

Ett yrkande om regionalisering av Sveriges exportråds verksamhet finns i motion 1983/84:1318 (m). Motionären anser att de regionala utvecklingsfonderna bör begränsa sina marknadsföringsfrämjande insatser till den svenska marknaden. De resurser som fonderna har anslagit för exportfrämjande verksamhet borde överföras från statens industriverk till Sveriges exportråd som skulle använda medlen för mera kvalificerade exportfrämjande åtgärder än hittills. Ett sammanförande av resurserna för Västernorrlands och Jämtlands län skulle t. ex. ge Exportrådet möjlighet att, som ett första försök i landet, etablera ett eget kontor i Sundsvall. Riksdagen bör enligt motionären göra ett uttalande av här angiven innebörd.

De olika instanser som är engagerade i exportfrämjandet till stöd för de små och medelstora företagens exportansträngningar synes i stort ha funnit ändamålsenliga former för sin verksamhet. I propositionen förordas fortsatt nära samverkan mellan Exportrådet och de regionala utvecklingsfonderna. Utskottet ansluter sig till regeringens uppfattning att insatserna även fortsättningsvis bör vara organiserade som nu. Förslaget i motion 1983/84:1318 (m) om viss regionalisering av Exportrådets verksamhet ställer sig utskottet således inte bakom.

Enligt gällande regler kan exportstöd lämnas endast till kollektiva insatser. Individuellt stöd skall således som grundregel inte utgå. Detta sammanhänger främst med internationella överenskommelser som har träffats om vad som är tillåtet exportstöd. I två motioner uppmärksammas detta förhållande. Villkoret om minst tre deltagare verkar hämmande på många företag som önskar göra egna satsningar, sägs det sålunda i motion 1983/84:688 (c). Speciellt för den svenska trähusbranschen är det enligt motionären nödvändigt att mer flexibla stödformer införs. Kravet på kollektiva insatser bör slopas, hävdar han. Regeringen bör skyndsamt vidta åtgärder härför.

Också i motion 1983/84:2803 (fp) påtalas att företagen ibland av olika skäl kan vara tveksamma till samarbete med andra som förutsättning för att

exportstöd skall kunna utgå. Motionärerna framför inget yrkande i frågan men refererar önskemål som andra har uttryckt om att stöd skall kunna utgå även till företag som vill göra individuella insatser.

Utskottet vill fästa uppmärksamheten på vad som sägs i denna i fråga i proposition 1983/84:168 (s. 11). En viss flexibilitet, anför föredragande statsrådet, föreligger i det stöd som administreras av Exportrådet. Vissa möjligheter finns således att ge individuellt stöd. Sådana möjligheter kan enligt propositionen behöva ytterligare utvecklas i framtiden. Utskottet instämmer i detta.

Med hänsyn till det nu sagda finner utskottet att motion 1983/84:688 (c) inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Bygg- och energisektorerna

Byggsektorn i vid bemärkelse och energitekniksektorn är två viktiga framtida exportsektorer som enligt proposition 1983/84:168 bör bli föremål för särskilda sektorinriktade satsningar med Exportrådet som huvudman. Förslagen har sin grund i tre utredningar inom området: en utredning om export av energiteknik, en om svensk byggexport och en om trähusindustrins export. Ett samlat förslag till program för exportfrämjande insatser inom dessa tre områden läggs fram. Ett nytt organ benämnt Svensk bygg- och energiexport föreslås bli knutet till Exportrådet. Utöver de medel som redan nu används föreslås 18 milj. kr. få disponeras för programmet under nästa budgetår, varav 5 milj. kr. erhålls via energiupphandlingsdelegationen, lika mycket från bostadsdepartementet enligt förslag som senare kommer att föreläggas riksdagen och resten genom omprioriteringar från anslaget E 2. Insatserna som skall göras är i stor utsträckning till sin art sådana som Sveriges exportråd redan har möjlighet att genomföra. Som lämpliga utgångspunkter för den mera detaljerade inriktningen av det framtida arbetet nämns i propositionen bl. a. de förslag som resp. utredning har redovisat.

Enligt motion 1983/84:1315 (c) bör insatser till stöd för en ökad byggexport få en annan inriktning än den som föreslås i propositionen. Motionären anser att åtgärder först skall vidtas på produktionssidan innan samhället går in med ökat stöd till marknadsföringen. Strävan skall härvid vara att hög förädlingsgrad och stora produktionsvolymerna skall nås. Motionären anser att regeringen bör uppdraga åt styrelsen för teknisk utveckling och statens råd för byggnadsforskning att på grundval av befintligt utredningsmaterial ta fram och stödja utvecklingen av projekt och produkter som lämpar sig för en ökad produktion av förädlade byggvaror. Riksdagen borde som sin mening ge regeringen detta till känna.

Utskottet delar regeringens uppfattning att bygg- och energisektorerna utgör viktiga tillväxtområden för svensk export och att de bör ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet har inget att invända mot den föreslagna

uppläggnings-, finansieringen och organisationen av programmet för dessa sektorer.

Vad som i övrigt anförs i propositionen i denna del bör enligt utskottets mening inte ge anledning till någon erinran från riksdagens sida.

Den omprioritering av insatserna till förmån för produktionssidan snarare än marknadsföringen som föreslås i motion 1983/84:1315 (c) är utskottet inte berett att ansluta sig till. Detta hindrar inte att även utskottet anser att de problem som motionären påtalar är värda uppmärksamhet. I detta avseende kan konstateras att insatser av det slag som förordas i motionen delvis nu görs inom ramen för industriverkets branschprogram för den träbearbetande industrin och trähusindustrin. Vidare uppmärksammar utskottet vad föredragande statsrådet anför i proposition 1983/84:168 (s. 23) beträffande vissa samarbetsfrågor. Svensk bygg- och energiexport har, säger han, en samarbetsuppgift med organisationer som inte i första hand sysslar med exportfrämjande, bl. a. myndigheter inom bygg- och energisektorerna, i syfte att underlätta för varor och tjänster inom dessa sektorer att komma in på utlandsmarknaden. Ytterligare anförs i proposition 1983/84:135 om industriell tillväxt och förnyelse (s. 135) att det inom snickeri- och trähusindustrierna krävs en anpassning till de krav som exportverksamheten ställer om utvecklingen skall kunna ledas in i positiva banor.

Utskottet anser att motion 1983/84:1315 (c) är besvarad med det nu sagda och därför inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Eftersom den största koncentrationen av trähusföretag finns i Jönköpings och Kalmar län bör enligt motion 1983/84:2800 (s) det föreslagna Svensk bygg- och energiexport lokaliseras till Jönköping, som också av andra skäl skulle ha många fördelar som lokaliseringsort. Att så skall ske föreslås riksdagen uttala som sin mening. Utskottet anser inte att riksdagen har anledning att uttala sig i denna lokaliseringsfråga och avstyrker således motionen.

Med anledning av vad som uttalas i proposition 1983/84:168 (s. 20) om att man som i ett led i de exportfrämjande insatserna för trähussektorn först skall identifiera företag som kan nå framgång på exportmarknaden uttalas i motion 1983/84:2802 (s) att i detta sammanhang också företag som har börjat komma in på exportmarknaden bör komma i fråga. Några års sämre resultat till följd av kostsamma exportsatsningar får enligt motionärerna inte tolkas så att företaget saknar tillräckliga resurser för framgång. Motionärerna anser att riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Utskottet finner det rimligt att anta att man vid bedömningen av ett företags förutsättningar för framgång på exportmarknaderna kommer att beakta olika aspekter såsom t.ex. företagets kunnande, utrustning och produktionskapacitet, dess finansiella stabilitet sett över en något längre tidsperiod samt givetvis också, som påpekas i motionen, de satsningar som eventuellt redan har gjorts på export. Motion 1983/84:2802 (s) bör mot denna bakgrund inte ge anledning till någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet behandlar så motion 1983/84:2799 (s), vari begärs att regeringen skall lägga fram förslag till ett pilotprojekt för byggexport i Småland-Östergötland. Projektet skall enligt förslaget drivas i samarbete mellan näringslivet, fackliga organisationer och olika samhällsorgan. Bland uppgifterna skall ingå att identifiera företag och produkter samt svenska exportörer som vill utöka sitt sortiment, att samordna enskilda produkter till produktpaket i "minimässor" och att utöva funktionen som regional informationscentral.

Utskottet finner att både syftet med och det tänkta innehållet i detta pilotprojekt till stora delar sammanfaller med vad som i propositionen föreslås för Svensk bygg- och energiexport. Ingenting torde hindra att inom ramen för detta organs verksamhet initiativ tas som syftar till lokalt organiserade projekt av den typ som motionärerna förordar. Riksdagen har emellertid enligt utskottets mening ingen anledning att göra något uttalande härom. Vad gäller de fackliga organisationernas möjligheter att medverka i arbetet vill utskottet peka på vad som i proposition 1983/84:168 (s. 19) sägs om särskilda referensgrupper som vid behov skulle knytas till Svensk bygg- och energiexport. I dessa bör, sägs det, finnas representerad en bred sakkunskap inom resp. sektor.

Utbildningsfrågor

Behovet av ökad utbildning i internationell marknadsföring och på andra ämnesområden med anknytning till export understryks i proposition 1983/84:168 (s. 24 f.). Enligt föredragande statsrådet är det önskvärt att berörda institutioner i än högre grad än nu uppmärksammar detta behov och anpassar sina utbildningsprogram till de nya krav som följer av näringslivets ökande grad av internationalisering. Högskolan har, konstaterar han, en central roll i fråga om både grundutbildning och fortbildning för exportindustrins behov. I anslutning bl. a. till det program för internationalisering av högskolan som har inletts är det viktigt att samverkan sker med Sveriges exportråd, anför han vidare.

Propositionens uttalanden i utbildningsfrågan tillfredsställer inte upphovsmännen till motion 1983/84:2803 (fp). Bland åtgärder som de vill se genomförda ingår att både gymnasie- och högskoleutbildningen skall internationaliseras och i några fall göras mera exportinriktad. I språkutbildningen borde aktuella och potentiella exportmarknader beaktas. Det pågående samarbetet mellan universitets- och högskoleämbetet och Exportrådet borde ytterligare utvecklas och stöd ges till de delvis exportinriktade utbildningar som i dag finns inom högskolan. Motionärerna önskar ett uttalande av riksdagen i ämnet av den innebörd som nu har angetts.

Utskottet instämmer i att ökad utbildning i export behövs. Vad som i propositionen sägs om utbildning tillmötesgår i väsentliga delar motionärernas önskemål. Något särskilt uttalande av riksdagen anser utskottet därför

inte erforderligt. Utskottet vill i sammanhanget understryka det som sägs i propositionen om kontakt och samarbete mellan de utbildningsansvariga och exportindustrins organ så att en anpassning av utbildningen till de faktiska behoven fortlöpande kan ske.

Tjänsteexport

Tjänster utgör i Sverige liksom i övriga industrinationer en stor och växande del av produktionen. Också världsmarknaden för tjänster växer. Mot denna bakgrund redovisas i proposition 1983/84:168 verksamhet som nu bedrivs av staten och av kommunerna för att exporten av tjänster från resp. sektor skall främjas. Vidare nämns utredningsarbete som fortfarande pågår kring tjänsteexportens problem och möjligheter samt framläggs vissa förslag till åtgärder redan nu i syfte att denna export skall underlättas. Sveriges exportråd skall sålunda enligt förslaget få ansvaret för ett utvecklingsprogram för kommunal tjänsteexport, en parallell till det utvecklingsprogram som rådet nu genomför för den statliga sektorn. Ett ökat kommunalt engagemang i exportverksamhet bör vidare kunna tas till vara i kombination med teknikupphandling. Någon utvidgning av den kommunala kompetensen genom lagstiftning på området föreslås inte nu ske. Frågan övervägs emellertid, meddelas det i propositionen. Regeringen ger riksdagen tillfälle att yttra sig över det som sägs i proposition 1983/84:168 om export av tjänster från kommuner och landstingskommuner.

Det som anförs i denna del av propositionen ger enligt utskottets mening inte anledning till någon erinran från riksdagens sida.

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 1983/84:2805 (c) som rör marknadsföringen av Sverige som turistland. Sverige har enligt motionärerna utomordentligt goda förutsättningar för turism. Exportansträngningarna har dock i alltför hög grad varit inriktade på varusektorn och har inte tillräckligt beaktat möjligheterna till tjänsteexport och turism. Sveriges exportråd bör enligt motionärerna tillsammans med turistnäringen initiera marknadsföringsåtgärder för Sverige som turistland. Möjligheterna att i samband med mässor och utställningar också presentera de turistmöjligheter vårt land representerar bör beaktas. Storföretagen bör kunna utnyttjas också för att marknadsföra Sverige som turistland. Motionärerna vill att regeringen skall se till att Exportrådet tar initiativ i den riktning som har angetts i motionerna.

Kulturutskottet har nyligen (KrU 1983/84:22) behandlat frågan om turist- och rekreationspolitiken med anledning av förslag i proposition 1983/84:145 i detta ämne. I denna proposition anför jordbruksminister Svante Lundkvist bl. a. följande (s. 24 f.):

Som jag tidigare har framhållit är ett viktigt mål att öka den internationella efterfrågan på svenska turisttjänster. Regeringen har genom beslut den 9 februari 1984 ställt 2,5 milj. kr. till Turistrådets förfogande för förstärkta

utlandssatsningar i Europa och USA samt även i Japan. Turismen har en mycket stor betydelse för Sveriges tjänsteintäkter. En successivt utökad export av turism i Sverige är enligt min mening både angelägen och möjlig. Tjänsteexportutredningen (H 1982:08) har i promemorian (Ds UD 1983:6) Turism-Tjänsteexport med hemmaleverans lämnat förslag till åtgärder på detta område. Det ankommer på Sveriges turistråd att vidta de åtgärder för ökad turismexport som rådet finner angelägna. Jag förutsätter att ett sådant arbete bedrivs tillsammans med bl. a. Sveriges exportråd.

I sitt yttrande (NU 1983/84:9y) i ärendet till kulturutskottet betonade näringsutskottet vikten av samarbete mellan Sveriges turistråd och Sveriges exportråd i frågor rörande marknadsföringen av Sverige utomlands. Näringsutskottet anförde också med anledning av en motion i ämnet att utskottet allmänt gav sin anslutning till den strävan som fanns till en ytterligare utveckling av samarbetet mellan Exportrådet och Turistrådet. Kulturutskottet har instämt i detta uttalande.

När det gäller marknadsföringen av svensk turism utomlands ligger ett huvudansvar på Turistrådet. Det har framgått av redovisningen i det föregående att utskottet finner det både naturligt och nödvändigt att nära samverkan sker med Exportrådet i detta arbete, både i Sverige och inom utlandsorganisationen. Det är f. ö. ett samarbete som bör vara ömsesidigt och som därigenom kan leda till positiva resultat för exporten såväl av svensk turism som av svenska varor. Med det nu sagda anser utskottet att önskemålen i motion 1983/84:2805 (c) till stor del är tillgodoseddä. Något särskilt uttalande av riksdagen med anledning av motionen anser utskottet inte behövligt.

Exportkreditstöd

I detta avsnitt behandlar utskottet dels förslag i budgetpropositionen avseende exportkreditnämnden (EKN), dels förslag i proposition 1983/84:168 om ändrade riktlinjer för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit, dels förslag i samma proposition rörande vissa andra frågor med anknytning till exportfrämjandet.

I fråga om den verksamhet som exportkreditnämnden bedriver föreslår regeringen i budgetpropositionen oförändrad garantiram om 70 miljarder kronor, en höjning med 500 milj. kr. av EKN:s rörliga kredit i riksgäldskontoret och, oförändrat, ett förlusttäckningsanslag med ett formellt belopp om 1 000 kr. Regeringens förslag i fråga om riktlinjerna för EKN:s verksamhet framgår av en redogörelse i det föregående (s. 3). Det kan tilläggas att vissa synpunkter i fråga om EKN:s verksamhet också anförts i proposition 1983/84:168. Föredragande statsrådet understryker bl. a. betydelsen av att EKN fortsätter sina ansträngningar att förbättra den service nämnden kan erbjuda de små och medelstora företagen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

För statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit gäller f. n. enligt riksdagens beslut att storleken på kontrakt som finansieras skall vara minst 350 000 kr. I proposition 1983/84:168 (s. 28) föreslås att något minimibelopp inte skall föreskrivas. I stället bör alla affärer som kan exportkreditförsäkras genom EKN med en kredittid på två år eller längre kunna finansieras genom det statsstödda systemet.

Utskottet tillstyrker även detta förslag.

Det följer av vad som har sagts i det föregående att regeringens förslag beträffande EKN och AB Svensk Exportkredit inte har mött några invändningar i aktuella motioner. Exportkreditfrågorna har emellertid på annat sätt uppmärksamats i ett par motioner. I motion 1983/84:2803 (fp) anfördes att hållbara internationella överenskommelser som undanskaffar eller begränsar de subventionerade exportkrediterna måste eftersträvas. I avvaktan på detta bör enligt motionärerna de svenska reglerna för exportkrediter och exportkreditgarantigivning utformas så att våra egna exportansträngningar inte missgynnas. EKN:s principer för garantigivning och riskspridning har, säger de, i allt väsentligt kunnat tillgodose dessa krav. Detta gäller också den service som måste lämnas till de mindre företagen. EKN bör även fortsättningsvis ägna särskild uppmärksamhet och information åt företag som planerar att inleda exportsatsningar, säger motionärerna. De vill att riksdagen skall göra ett uttalande av nu angiven innebörd.

Också motion 1983/84:2806 (m) fäster uppmärksamheten på småföretagen när det gäller EKN:s verksamhet och ger – utan särskilt yrkande – uttryck för en positiv inställning till att möjligheterna till EKN-finansiering för dessa företag utökas.

Det som sägs i motion 1983/84:2803 (fp) om exportkreditfrågor och småföretag ansluter sig väl till vad som uttalas i propositionerna i dessa delar. Utskottet vill åter peka på att behovet av insatser till hjälp för de små och medelstora företagen att utveckla sin exportpotential är det grundläggande anslaget i proposition 1983/84:168 och präglar flertalet av dess förslag. Utskottet finner mot bakgrund härav att önskemålen i motion 1983/84:2803 (fp) är tillgodosedda och att motionen inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

I motion 1983/84:2803 (fp) anfördes också – utan särskilt yrkande i frågan – att det är viktigt att Sverige inte introducerar hinder för importen av varor och tjänster till Sverige. Andelen inhemska komponenter i svenska exportprodukter skall inte få påverka t. ex. EKN:s beslut om förlusttäckningsgrad vid garantigivningen. Utskottet konstaterar att denna fråga har behandlats i propositionen (s. 28). Enligt föredragande statsrådet är det, även om det i och för sig är önskvärt att svenska underleverantörer främjas, inte motiverat att ändra reglerna för EKN:s garantigivning i detta avseende.

Viss anknytning till det här behandlade ämnet har motion 1983/84:2801 (m). Motionärerna finner nuvarande organisation och ansvarsfördelning när

det gäller det statliga stödet till varv och rederier splittrad och mindre effektiv. Regeringen bör därför enligt deras mening utarbeta förslag till en effektiviserad handlägningsordning för fartygskreditgarantier och exportkreditfinansiering. Därvid bör prövas möjligheten att fartygskreditnämnden avvecklas som fristående organ och dess verksamhet inordnas i riksgäldskontoret.

Utskottet konstaterar, i likhet med motionärerna, att riksdagens revisorer har utrett vissa frågor med anknytning till fartygskreditnämndens verksamhet och organisationen härför. Som har framgått av redogörelsen på s. 7 har en första etapp av utredningsarbetet nyligen avslutats.

Den aktuella utredningsrapporten remissbehandlas nu, varefter den slutligt skall godkännas av revisorerna innan förslagen kan underställas riksdagen. Med hänsyn till att riksdagen således inom kort torde få tillfälle att behandla den fråga som motionärerna har aktualiserat finner utskottet att motionen inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Under rubriken Exportkreditfrågor m.m. i proposition 1983/84:168 redovisar och kommenterar föredragande statsrådet dessutom ett antal utredningsförslag som rör projektbevakning och stöd till svensk projektexport, anbudskostnadsstöd till konsulter, teknisk exportservice och frågor med anknytning till bistånd. Till den del detta berör frågor som har tagits upp redan i budgetpropositionen innebär det som sägs i proposition 1983/84:168 ingen avvikelse från de tidigare förslagen, men i vissa fall sker preciseringar och ges rekommendationer om verksamhetens fortsatta utveckling, inriktning och organisation. Vad som sägs i den nu aktuella delen av propositionen ger enligt utskottets mening inte anledning till någon erinran från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna riktlinjer för exportfrämjandet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:851 yrkande 3 i ifrågavarande del och motionerna 1983/84:2804 och 1983/84:2806,
2. beträffande *anslag till exportfrämjande verksamhet*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:100 bilaga 5 punkt E 2
 - a) till *Exportfrämjande verksamhet* för budgetåret 1984/85 under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 202 660 000 kr.,
 - b) bemyndigar regeringen att medge att utfästelser om stöd till svensk projektexport får lämnas till ett belopp av högst 35 000 000 kr.,
3. beträffande *exportservice till trädgårdsnäringen*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1877,

4. beträffande *projektbevakning*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1308,
5. beträffande *exportfrämjande stöd till små och medelstora företag*
att riksdagen
 - a) med anledning av proposition 1983/84:168 moment 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
 - b) avslår motion 1983/84:1079 yrkande 4 och motion 1983/84:2803 yrkande 1,
 - c) avslår motion 1983/84:559 yrkande 3,
6. beträffande *regionalisering av Sveriges exportråds verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1318,
7. beträffande *bygg- och energisektorn*
att riksdagen
 - a) med anledning av proposition 1983/84:168 moment 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
 - b) avslår motionerna 1983/84:1315, 1983/84:2799, 1983/84:2800 och 1983/84:2802,
8. beträffande *villkor för exportstöd*
att riksdagen avslår motion 1983/84:688,
9. beträffande *utbildningsfrågor*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2803 yrkande 2,
10. beträffande *tjänsteexport från den kommunala och landstingskommunala sektorn*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:168 moment 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
11. beträffande *marknadsföring av svensk turism*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2805,
12. beträffande *exportkreditnämnden*
att riksdagen
 - a) med bifall till proposition 1983/84:100 bilaga 5 punkt E 3 moment 1 medger att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkrediter till ett belopp av högst 70 000 milj. kr., varav 17 000 milj. kr. reserveras för garantigivning vid särskilt samhällsintresse och för garantigivning vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, samt bemyndigar regeringen att överföra ytterligare 5 000 milj. kr. för sådan garantigivning om så anses erforderligt,
 - b) med bifall till proposition 1983/84:100 bilaga 5 punkt E 3 moment 2 godkänner att den rörliga kredit i riksgäldskontoret, som ställts till exportkreditnämndens förfogande för att vid behov användas för utbetalning av ersättningar för förluster från garanti-verksamheten enligt de riktlinjer som angivits i propositionen, höjs med 500 milj. kr. till 2 700 milj. kr.,
 - c) med bifall till proposition 1983/84:100 bilaga 5 punkt E 3

moment 3 till *Exportkreditnämnden*, *täckande av vissa förluster* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr. för vissa förluster som uppstår vid garantigivning enligt de riktlinjer som angivits i propositionen,

d) avslår motion 1983/84:2803 yrkande 3,

13. *beträffande statsstödd kreditgivning genom AB Svensk Exportkredit*

att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:168 i ifrågavarande del godkänner vad som i propositionen anförs om ändrade riktlinjer för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit,

14. *beträffande nämnden för fartygskreditgarantier*

att riksdagen avslår motion 1983/84:2801.

Stockholm den 17 maj 1984

På näringsutskottets vägnar

NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Per-Richard Molén (m), Bo Finnkvist (s) och Per-Ola Eriksson (c).

Reservationer

1. Allmänna riktlinjer för exportfrämjandet (mom. 1)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "och 1983/84:2806 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motionerna 1983/84:2804 (m) och 1983/84:2806 (m) att den detaljstyrning som i dag gäller för Exportrådets verksamhet och som förstärks ytterligare enligt förslagen i proposition 1983/84:168 kan motverka att medlen kommer till effektiv användning. Svensk export skulle gagnas mera av att rådet efter eget bedömande fick prioritera sina insatser. I samma riktning skulle, såsom påpekas i motion 1983/84:851 (m), verka att de exportfrämjande insatserna samlades till färre organ, att de regionala exportsäljbolagen avvecklades, att näringslivets institutioner och egna organisationer skötte mera av arbetet och att

exporthämmande regleringar, t. ex. valutaregleringen, avskaffades. Utskottet anser att riksdagen med anledning av dessa motioner bör göra ett uttalande av den innebörd som här har angetts.

dels att utskottet under 1 bort hemställa:

1. beträffande *allmänna riktlinjer för exportfrämjandet*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:851 yrkande 3 i ifrågavarande del och motionerna 1983/84:2804 och 1983/84:2806 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Exportfrämjande stöd till små och medelstora företag (mom. 5)

Tage Sundkvist (c), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Flera av" och slutar på s. 15 med "särskilt uttalande" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen med sina förslag i proposition 1983/84:168 markerar behovet av särskilda insatser till hjälp för de mindre företagens exportansträngningar. Därmed fullföljs en satsning som inleddes under åren 1981 och 1982 på förslag av den dåvarande regeringen. Med anledning av vad som sägs i motion 1983/84:1079 (fp) vill utskottet understryka att det av de exportfrämjande organen krävs en speciell lyhördhet inför de mindre företagens krav och behov och att strävan bör vara att insatserna så långt det är möjligt anpassas härafter. Utskottet finner det också motiverat att, som ett exempel på sådan anpassning, särskilt fästa uppmärksamheten på vad som sägs i motion 1983/84:2803 (fp) om åtgärder för att undanröja den tveksamhet som många företag känner inför perspektivet att ta på sig kostnader för marknadssatsningar utomlands innan de alls kan bedöma vad dessa satsningar kan förväntas leda till. Det borde t. ex. vara möjligt för handelssekreterarna och utlandsmyndigheterna att i något större utsträckning än nu göra preliminära marknadsanalyser som debiteras först när företaget har kommit in på marknaden. Utskottet vill också understryka betydelsen av vad som sägs i motion 1983/84:1079 (fp) om ett ökat engagemang av näringslivets egna organisationer. Riksdagen bör enligt utskottets mening med anledning av de båda här refererade motionerna göra ett uttalande av den innebörd som utskottet nu har angivit.

Motion 1983/84:559 (m), enligt vilken en översyn av exportservicen till nystartade företag bör ske, behöver enligt utskottets mening inte föranleda någon åtgärd med hänsyn till det omfattande utredningsarbete just i dessa frågor som har föregått proposition 1983/84:168.

dels att utskottet under 5 bort hemställa:

5. beträffande *exportfrämjande stöd till små och medelstora företag*
att riksdagen

a) (=utskottet),

- b) med bifall till motion 1983/84:1079 yrkande 4 och motion 1983/84:2803 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
- c) (=utskottet).

3. Utbildningsfrågor (mom. 9)

Christer Eirefelt (fp) anser:

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 18 med "Utskottet instämmer" och slutar på s. 19 med "kan ske" bort ha följande lydelse:

Det är positivt att betydelsen av ökad utbildning i internationell marknadsföring och andra för exporten väsentliga ämnen understryks i propositionen. Det är också bra att regeringen uppmanar till nära samverkan mellan bl. a. olika utbildningsinstanser och Exportrådet. Utskottet anser dock att propositionen i än högre grad bort slå fast att både gymnasie- och högskoleutbildningen skall internationaliseras och i vissa delar göras mera exportinriktad. Den borde också ha preciserat hur detta skall ske. Utskottet anser att en utveckling enligt de linjer som skisseras i motion 1983/84:2803 (fp) bör eftersträvas och att riksdagen bör göra ett uttalande härom. Därmed har utskottet tillstyrkt motionen i berörd del.

dels att utskottet under 9 bort hemställa:

9. beträffande *utbildningsfrågor*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2803 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Nämnden för fartygskreditgarantier (mom. 14)

Erik Hovhammar, Sten Svensson, Per Westerberg och Per-Richard Molén (alla m) anser:

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Den aktuella" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar att den slutsats som riksdagens revisorer har kommit till vad gäller organisationsfrågor med anknytning till fartygskreditnämndens verksamhet ligger i linje med förslaget i motion 1983/84:2801 (m) om effektiviserad handläggningsordning för fartygskreditgarantier och exportkreditfinansiering. Målet för den organisationsöversyn som förordas bör enligt rapporten (1983/84:5) Nämnden för fartygskreditgarantier bl. a. vara att besluten i stödärendena samlas till en myndighet. Riksdagen har enligt utskottets mening redan nu underlag för ett uttalande i ämnet. Regeringen bör låta utarbeta förslag till effektiviserad handläggningsordning för fartygskreditgarantier och exportkreditfinansiering. Därvid bör olika alternativ prövas förutsättningslöst.

dels att utskottet under 14 bort hemställa:

14. beträffande *nämnden för fartygskreditgarantier*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2801 som sin mening
ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Innehåll

<i>Ärendet</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Proposition 1983/84:100</i>	2
Förslag	2
Förslagens innebörd	2
<i>Proposition 1983/84:168</i>	3
Förslag	3
Huvudsakligt innehåll	4
<i>Motionerna</i>	4
<i>Uppgifter i anslutning till vissa motioner</i>	6
Beskattning av lön vid utlandstjänstgöring, m. m.	6
Organisationen för statligt stöd till varv och rederier	6
<i>Sammanfattning av vissa allmänna synpunkter</i>	7
Proposition 1983/84:168	7
Vissa motioner	8
<i>Utskottet</i>	10
Allmänna synpunkter	10
Anslag till exportfrämjande verksamhet	12
Exportfrämjande stöd till små och medelstora företag	13
Bygg- och energisektorerna	16
Utbildningsfrågor	18
Tjänsteexport	19
Exportkreditstöd	20
Hemställan	22
<i>Reservationer</i>	24
1. Allmänna riktlinjer för exportfrämjandet (m)	24
2. Exportfrämjande stöd till små och medelstora företag (c, fp)	25
3. Utbildningsfrågor (fp)	26
4. Nämnden för fartygskreditgarantier (m)	26